

УДК 338.22

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)-231-239](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)-231-239)

Франчук Василь Іванович доктор економічних наук, професор, проректор, Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0001-5305-3286>

Мельник Степан Іванович доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та обліку Інституту управління, психології та безпеки, Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0003-3782-5973>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В РАМКАХ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Метою дослідження є характеристика специфіки забезпечення економічної безпеки соціально-економічної системи в рамках підвищення конкурентоспроможності. Доведено важливість забезпечення економічної безпеки соціально-економічної системи в рамках підвищення конкурентоспроможності. Визначено ключові фактори, що впливають на забезпечення економічної безпеки в рамках підвищення ефективності конкурентоспроможності. Встановлено, що для оптимального функціонування, розвитку власних потужностей та виходу на нові ринки збуту, підприємства повинні мати у власній структурі систему постійного аналізу та реагування на актуальні та потенційні зміни зовнішнього, що забезпечить сталий рівень їх конкурентоспроможності. Охарактеризовано, що будь-яка соціально-економічна система і підприємство неминуче зіштовхується з різними видами ризиків та загроз протягом усього свого життєвого циклу. Встановлено, що підприємство, як цілісна соціально-економічна система, здійснює свою діяльність в певному середовищі. Це середовище розділяють на внутрішнє і зовнішнє. Зовнішнє та внутрішнє середовище по своїй сутності – це дві різні категорії, які мають багато спільного, але водночас і багато відмінностей. Об'єднує їх в контексті діяльності підприємства, негативний вплив загроз. Встановлено основні загрози, що негативно впливають на рівень економічної безпеки в рамках підвищення ефективності конкурентоспроможності. Визначено, що конкурентоспроможність підприємства виступає основоположним фактором сучасного ринкового середовища та запорукою виживання та адаптації підприємства до різного роду викликів, ризиків та загроз. Сучасний стан українського ринку, на якому функціонують підприємства характеризується

значним рівнем невизначеності, динамічності та вимогливості споживачів щодо продукції.

Ключові слова: економічна безпека, конкурентоспроможність, підвищення конкурентоспроможності, соціально-економічна система, безпековий розвиток, конкурентоспроможність підприємства

Franchuk Vasyl Ivanovich Vice-rector, LvivState University of Internal Affairs, Lviv, <https://orcid.org/0000-0001-5305-3286>

Melnyk Stepan Ivanovich Head of the Finance and Accounting Department of the Institute of Management, Psychology and Security, Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, <https://orcid.org/0000-0003-3782-5973>

ENSURING ECONOMIC SECURITY IN THE FRAMEWORK OF IMPROVING THE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE

Abstract. The purpose of the study is to characterize the specifics of ensuring the economic security of the socio-economic system in the framework of increasing competitiveness. The importance of ensuring the economic security of the socio-economic system in the framework of increasing competitiveness is proved. The key factors influencing the provision of economic security in the framework of increasing the efficiency of competitiveness are identified. It has been established that for optimal functioning, development of their own capacities and entry into new sales markets, enterprises must have in their structure a system of constant analysis and response to current and potential external changes, which will ensure a constant level of their competitiveness. It is characterized that any socio-economic system and enterprise inevitably faces different types of risks and threats throughout the entire life cycle. It has been established that the enterprise as an integral socio-economic system operates in a certain environment. This environment is divided into internal and external. The external and internal environment are essentially two different categories that have much in common, but at the same time many differences. Combines them in the context of the enterprise, the negative impact of threats. The main threats that negatively affect the level of economic security in the framework of improving the efficiency of competitiveness are identified. It has been determined that the competitiveness of an enterprise is a fundamental factor in the modern market environment and the key to the survival and adaptation of an enterprise to various challenges, risks and threats. The current state of the Ukrainian market, where enterprises operate, is characterized by a significant level of uncertainty, dynamism and demanding consumers regarding products.

Keywords: economic security, competitiveness, increasing competitiveness, socio-economic system, development of security.

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах повномасштабної війни, сучасні соціально-економічні системи зіштовхнулися з потребою зміни власної стратегії безпекового розвитку з метою збереження власної конкурентоспроможності. Економічна безпека є найважливішою характеристикою фінансово-економічної діяльності соціально-економічної системи за умов ринкової економіки. Проблема оцінки економічної безпеки держави, регіону, галузі чи кооперативу останнім часом набула особливої актуальності. Однак, незважаючи на великий інтерес до неї вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків, слід зазначити, що існуючі розробки здебільшого присвячені різним аспектам національної та регіональної безпеки, та значно меншою мірою – питанням економічної безпеки підприємств в умовах підвищення конкурентоспроможності.

Система економічної безпеки повинна виявляти ситуації, за яких фактичні чи прогнозовані параметри економічного розвитку виходять за межі порогових значень, розробляти заходи щодо їх подолання, проводити експертизу прийнятих рішень з позиції економічної безпеки соціально-економічної системи. Економічна безпека підприємства відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні безпечного розвитку як окремих підприємств, так і суспільство в цілому. Це обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти забезпечення економічної безпеки в умовах підвищення ефективності конкурентоспроможності, розкривалися в роботах таких вчених як Л. Абалкін, Г. Аніловська, О. Ареф'єва, І. Білько, Н. Вавдіюк, З. Варналій, С. Васильчак, О. Власюк, В. Воротін, Т. Васильців, В. Геєць, З. Герасимчук, Л. Гнилицька, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, С. Кавун, Г. Козаченко, М. Копитко, О. Силкін, О. Ляшенко, В. Мартинюк, І. Мігус, І. Мойсеєнко, Т. Момот, В. Мунтіян, Є. Олейніков, І. Оттенко, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, Я. Пушак, І. Ревак, та інші. Однак ряд теорій і концепцій в рамках забезпечення економічної безпеки досі залишаються не розкритими в повній мірі, що і зумовило вибір даної тематики і її сучасну актуальність.

Метою статті є характеристика специфіки забезпечення економічної безпеки соціально-економічної системи в рамках підвищення конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан ринку, в якому функціонують вітчизняні підприємства, характеризується значним рівнем невизначеності та змінами умов зовнішнього середовища, мінливістю споживацького попиту, постійними змінами з боку законодавчого регламентування, а також існуванням великої кількості ризиків, що пов'язані з підприємницькою діяльністю [1-5]. Таким чином, для оптимального функціонування, розвитку власних потужностей та виходу на нові ринки збуту, підприємства повинні мати у власній структурі систему постійного

аналізу та реагування на актуальні та потенційні зміни зовнішнього, що забезпечить сталий рівень їх конкурентоспроможності. На жаль, велика кількість вітчизняних підприємств не має достатнього рівня конкурентоспроможності, який би дозволив їм безперешкодно функціонувати за сьогоdnішніх умов ведення підприємницької діяльності.

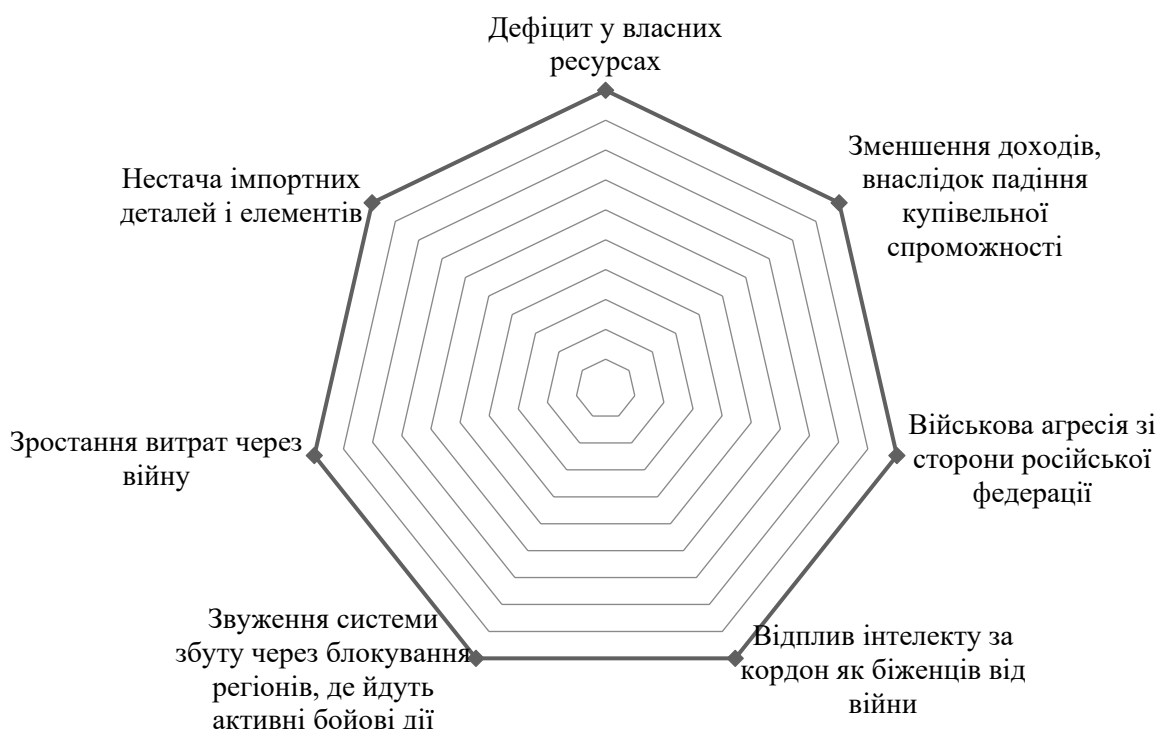
Коли приймається будь-яке управлінське рішення, або ж здійснюється реалізація заходів для підвищення того чи іншого показника, не обов'язково якісного, задіюється певний обсяг ресурсів [6-8]. Ресурси соціально-економічної системи бувають різні і їх по-різному класифікують. Безпека – це особливий стан, який постійно так би мовити «їсть» ресурси підприємства. Формування та реалізація безпекових механізмів – це, в першу чергу, ресурсні витрати для того, щоб бути максимально конкурентоспроможним на ринку. Витрати ресурсів на цей процес сильно залежать від масштабування середовища. Якщо ми говоримо про внутрішній ринок, тут йдуть одні ресурси, а коли є вихід на міжнародний ринок – це вже зовсім інший обсяг ресурсів. Жодна конкурентна боротьба не можлива без ресурсів [9-12]. Саме тому, ресурсне забезпечення відіграє ключову роль в рамках забезпечення економічної безпеки будь-якої соціально-економічної системи в умовах підвищення її конкурентоспроможності (рис.1).

Рис.1. Ключові фактори, що впливають на забезпечення економічної безпеки в рамках підвищення ефективності конкурентоспроможності

На сьогоднішній день конкурентоспроможність підприємства виступає основоположним фактором сучасного ринкового середовища та запорукою виживання та адаптації підприємства до різного роду викликів, ризиків та загроз. Сучасний стан українського ринку, на якому функціонують підприємства характеризується значним рівнем невизначеності, динамічності та вимогливості споживачів щодо продукції. Такий стан зумовлює більшість підприємств на ринку укріплювати власні конкурентні позиції, в контексті розвитку та покращення виробничого та кадрового потенціалу, підвищення якісних та кількісних показників товарів та послуг, а також поетапне впровадження інноваційних технологій в процес виробництва [13-15].

При цьому, основні загрози, що негативно впливають на рівень економічної безпеки в рамках підвищення ефективності конкурентоспроможності, представлено на рис.2.

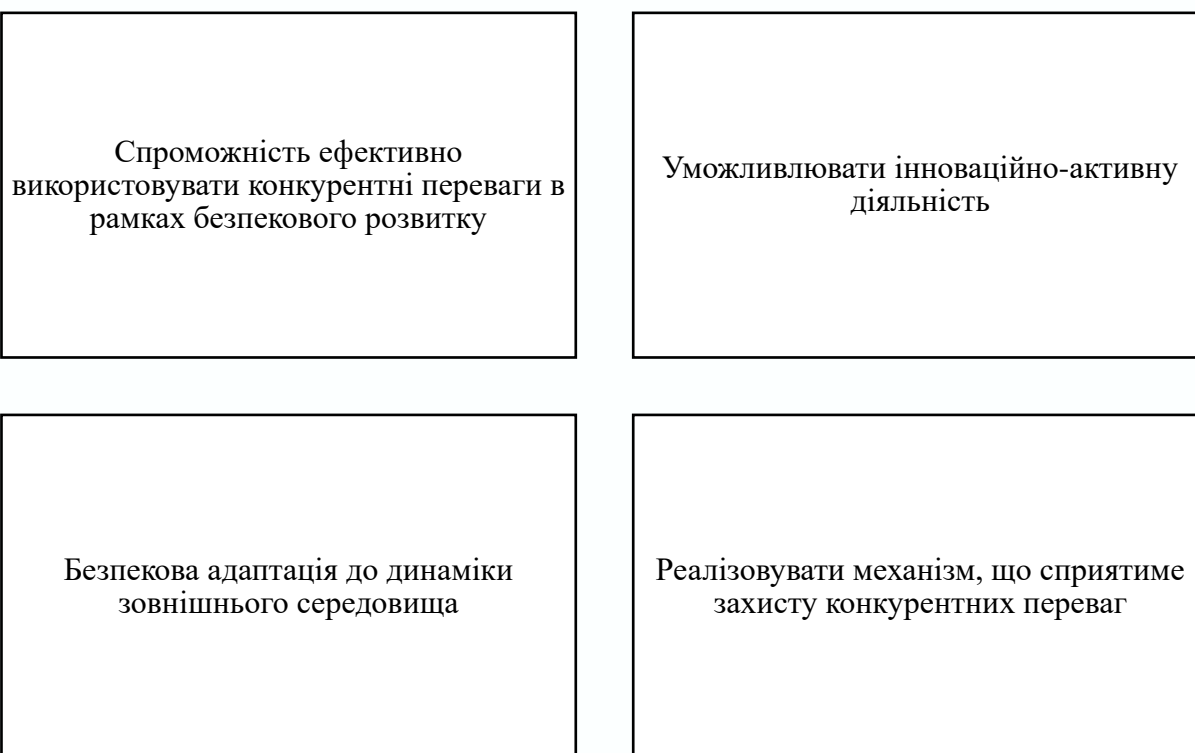

Рис.2. Основні загрози, що негативно впливають на рівень економічної безпеки в рамках підвищення ефективності конкурентоспроможності

Будь-яке підприємство неминуче зіштовхується з різними видами ризиків та загроз протягом усього свого життєвого циклу. Підприємство, як

цілісна соціально-економічна система, здійснює свою діяльність в певному середовищі. Це середовище розділяють на внутрішнє і зовнішнє. Зовнішнє та внутрішнє середовище по своїй сутності – це дві різні категорії, які мають багато спільного, але водночас і багато відмінностей. Об'єднує їх в контексті діяльності підприємства, негативний вплив загроз.

Можна виділити ключові завдання системи економічної безпеки в рамках підвищення ефективності конкурентоспроможності (рис.4).

Рис.4. Ключові завдання системи економічної безпеки в рамках підвищення ефективності конкурентоспроможності

Ключовим аспектом підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства із застосуванням механізмів економічної безпеки повинен стати дієвий підхід, який повинен враховувати сучасні умови розвитку. Подальших досліджень потребує питання формування нового підходу щодо підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства із застосуванням системи економічної безпеки.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що економічна безпека забезпечується узгодженою цілеспрямованою діяльністю всіх підрозділів, керівників та співробітників підприємства щодо виконання спеціально

розроблюваних на правовій основі інструкцій. Безпека підприємства включає низку показників, таких як ефективність, стабільність, конкурентоспроможність, рентабельність, що дозволяють забезпечити працівників гідним рівнем життя. Відтак, економічна безпека підприємства передбачає стійкий розвиток, тобто збалансований та безперервний, що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів та підприємницьких можливостей, за яких гарантується найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім загрозам.

Рівень конкурентоспроможності підприємства об'єднує у собі напрямки діяльності підприємства – технічні, економічні, управлінські та інших. У той самий час рівень конкурентоспроможності підприємства є важливою умовою отримання їм прибутку. У свою чергу, найважливішим аспектом забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності підприємства виступає підтримка належного рівня конкурентоспроможності всіх товарів та послуг, що їм випускаються в рамках розвитку безпекового середовища.

Література:

1. Melnyk, S., Shuprudko, N., Kolosovska, I., Berest, I., & Pasichnyk, M. Anti-crisis personnel management in the process of ensuring the economic security of the enterprise. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 2020, 272-281.
2. Pushak, Y., Lagodiienko, V., Basiurkina, N., Nemchenko, V., & Lagodiienko, N. Formation the system for assessing the economic security of enterprise in the agricultural sector. *Business: Theory and Practice*, 22(1), 2021, 80-90.
3. Ilyash, O., Lupak, R., Kravchenko, M., Trofymenko, O., Duliaba, N., & Dzhadan, I. A forecasting model for assessing the influence of the components of technological growth on economic security. *Business: Theory and Practice*, 23(1), 2022, 175–186.
4. Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 2021, 232-240.
5. Shynkar, S., Gontar, Z., Dubyna, M., Nasypaiko, D., & Fleychuk, M. Assessment of economic security of enterprises: theoretical and methodological aspects. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 2020, 261-271.
6. Hobela, V., Podra, O., Batyuk, B., Levkiv, H., & Hynda, O. The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 2022, 347–356.
7. Shtangret, A., Topalova, E., Polovcev, O., Chornenka, O., & Musiyovskyi, A. Practical aspects of the use of antisipative management in the process of ensuring the economic security of an enterprise. *Business: Theory and Practice*, 22(1), 2021, 202-210.
8. Podra, O., Litvin, N., Zhyvko, Z., Kopytko, M., & Kukharska, L. Innovative development and human capital as determinants of knowledge economy. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 2020, 252-260.
9. Khalina, O., Bazyliuk, V., Chornenka, O., Krasilych, I., & Korzh, M. Formation of organizational support for the management of the economic security of engineering enterprises: methodical and practical aspects. *Business: Theory and Practice*, 20, 2019, 317-328.

10. Bilan, Y., Vasilyeva, T., Lyeonov, S., & Bagmet, K. Institutional complementarity for social and economic development. *Business: Theory and Practice*, 20, 2019, 103-115.
11. Polishchuk, O., Bobrova, Y., Bobrov, Y. The formation of a safety ecosystem in the context of ensuring the national homeland security. *International Journal of Safety and Security Engineering*, 2021, 11(6): 683-689.
12. Valášek, P. Security implications of the personal information environment. *MATEC Web of Conferences*, 2018, 210: 04041.
13. Dzobelova, V.B., Ilaeva, Z.M., Melenchuk, A.S. Information security issues in the age of digital economics. In: *Proceedings of the First International Volga Region Conference on Economics, Humanities and Sports (FICEHS 2019)*. *Advances in Economics, Business and Management Research*, vol. 114, Atlantis Press, 2020, pp. 227-229.
14. Iskajyan, S.O., Kiseleva, I.A., Tramova, A.M., Timofeev, A.G., Mambetova, F.A., Mustaev, M.M. Importance of the information environment factor in assessing a country's economic security in the digital economy. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 12, No. 6, 2022, pp. 691-697.
15. Tytykalo, V., Kovalenko, N., Pohrebniak, A., Nahorna, I., Kalyniuk, V. Assessment of adaptive management of economic security of enterprises in the context of globalization challenges and sustainable development. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 18, No. 4, 2023, pp. 1271-1281.

References:

1. Melnyk, S., Shuprudko, N., Kolosovska, I., Berest, I., & Pasichnyk, M. (2020). Anticrisis personnel management in the process of ensuring the economic security of the enterprise. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 272-281. <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11438> [In English]
2. Pushak, Y., Lagodiienko, V., Basiurkina, N., Nemchenko, V., & Lagodiienko, N. (2021). Formation the system for assessing the economic security of enterprise in the agricultural sector. *Business: Theory and Practice*, 22(1), 80-90. <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13013> [In English]
3. Ilyash, O., Lupak, R., Kravchenko, M., Trofyomenko, O., Duliaba, N., & Dzhadan, I. (2022). A forecasting model for assessing the influence of the components of technological growth on economic security. *Business: Theory and Practice*, 23(1), 175-186. <https://doi.org/10.3846/btp.2022.15298> [In English]
4. Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. (2021). Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 232-240. <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13580> [In English]
5. Shynkar, S., Gontar, Z., Dubyna, M., Nasypaiko, D., & Fleychuk, M. (2020). Assessment of economic security of enterprises: theoretical and methodological aspects. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 261-271. <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11573> [In English]
6. Hobela, V., Podra, O., Batyuk, B., Levkiv, H., & Hynda, O. (2022). The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 347-356. <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509> [In English]
7. Shtangret, A., Topalova, E., Polovcev, O., Chornenka, O., & Musiyovskyi, A. (2021). Practical aspects of the use of antisipative management in the process of ensuring the economic security of an enterprise. *Business: Theory and Practice*, 22(1), 202-210. <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13556> [In English]
8. Podra, O., Litvin, N., Zhyvko, Z., Kopytko, M., & Kukharska, L. (2020). Innovative development and human capital as determinants of knowledge economy. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 252-260. <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11305> [In English]

9. Khalina, O., Bazyliuk, V., Chornenka, O., Krasilych, I., & Korzh, M. (2019). Formation of organizational support for the management of the economic security of engineering enterprises: methodical and practical aspects. *Business: Theory and Practice*, 20, 317-328. <https://doi.org/10.3846/btp.2019.30> [In English]

10. Bilan, Y., Vasilyeva, T., Lyeonov, S., & Bagmet, K. (2019). Institutional complementarity for social and economic development. *Business: Theory and Practice*, 20, 103-115. <https://doi.org/10.3846/btp.2019.10> [In English]

11. Polishchuk, O., Bobrova, Y., Bobrov, Y. (2021). The formation of a safety ecosystem in the context of ensuring the national homeland security. *International Journal of Safety and Security Engineering*, 11(6): 683-689. <https://doi.org/10.18280/ijssse.110608> [In English]

12. Valášek, P. (2018). Security implications of the personal information environment. *MATEC Web of Conferences*, 210: 04041. <https://doi.org/10.1051/matecconf/201821004041> [In English]

13. Dzobelova, V.B., Ilaeva, Z.M., Melenchuk, A.S. (2020). Information security issues in the age of digital economics. In: *Proceedings of the First International Volga Region Conference on Economics, Humanities and Sports (FICEHS 2019)*. *Advances in Economics, Business and Management Research*, vol. 114, Atlantis Press, pp. 227-229. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.200114.053> [In English]

14. Iskajyan, S.O., Kiseleva, I.A., Tramova, A.M., Timofeev, A.G., Mambetova, F.A., Mustaev, M.M. (2022). Importance of the information environment factor in assessing a country's economic security in the digital economy. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 12, No. 6, pp. 691-697. <https://doi.org/10.18280/ijssse.120604> [In English]

15. Tytykalo, V., Kovalenko, N., Pohrebniak, A., Nahorna, I., Kalyniuk, V. (2023). Assessment of adaptive management of economic security of enterprises in the context of globalization challenges and sustainable development. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 18, No. 4, pp. 1271-1281. <https://doi.org/10.18280/ijssdp.180432> [In English]